

Eliittien kunnallispolitiikkaa

Outi Jokinen

Laura Kolbe – Heikki Helin: *Helsingin historia vuodesta 1945, osa III. Kunnallishallinto ja -politiikka*. Kunnallistalous. Helsinki 2002. 668 s.

Helsingin historia vuodesta 1945 -teossarja on saanut kolmannen osan. Laura Kolben on kirjoittanut Helsingin kunnallishallinnosta ja -politiikasta ja Heikki Helin kunnallistaloudesta. Yhteensä yli kuusisataasivuinen järkäle

jatkaa monumentaalisuudessaan edellisten osien viitoittamalla tiellä. Pääkaupunkimme viimeisten reilun viidenkymmenen vuoden tahtumien läpikäymiseen on tarvittu kolme erillistä osaa ja neljäskin on suunnitteilla. Historiikin ensimmäisessä osassa käsiteltiin väestöä, kaupunkisuunnittelua ja elinkeinoja. Toisessa osassa kohteena olivat asuminen, sosiaaliset ongelmat ja urheilu. Kolmannessa osassa keskitytään politiikkaan ja talouteen,

jotka edellisten osien aiheisiin verrattuna edustavat historiankirjoituksen ”virallisempaa” päättä. Tässä osassa puhuvat entiset kunnallispoliitikot ja talousmiehet, tavallisen sukkuluttajan näkökulma ei ole edustettuna.

Runsaasti kuvitettu ja huolellisesti taitettu teos käy rohkeasti kunnallishallinnon ja -politiikan kiemuroihin kiinni. Kronologisesti etenevä teos ottaa vauhtia sotaa edeltäneestä Helsingistä ja ryhtyy avaamaan näkökulmaa mm. siihen, miten Helsingin kaupungin hallintatapa on kehittynyt.

Kirjassa luodaan kuvaa jähmeästä ja vahvasti virkamiesjohtoisesta hallinnosta, joka joutuu kovalle koetukselle kaupungin modernisoituessa ja kasvaessa. Kaikki uudet ongelmat autoistumisesta henkiseen pahoinvointiin on pyrittävä jotenkin käsittelemään kunnallishallinnossa. Kaupunginisät purnaavat siitä, kuinka valtio ei rahaa jakaessaan huomioi Helsingin erikoisasemaa pääkaupunkina. Maaltapaon kuumimmat vuodet herättävät paniikinomaisia reaktioita kaupunginhallinnossa. Helsinki julkaisee vetoomuksia, etteivät ihmiset muuttaisi sinne.

Kokoomuslainen Helsinki

Vaali vaalilta etenevässä kertomuksessa kuvaillaan vahvasti kokoomusvetoisen kunnallispolitiikan puoluerivien rakoilua ja hämmennystä. Silti vanha hallintokulttuuri pysyy pystyssä vaikka maailma muuttuu. Uudet valtuutetut opetetaan nopeasti talon tavoille. Heidän kokemuksensa käyvät ilmi useista suorista sitaateista, joissa haastateltavat ruotivat kokemuksiaan kaupunginvaltuutettuina. Haastateltujen omat äänet ovatkin kirjan parasta antia. Ne tuovat muutoin niin byrokraattiseen aiheeseen hieman ihmisläheisyyttä. Miltei jatkuvan kokoomuksen rivien vatvomiseen tulee tauko kun SKDL ”hovikelpoistui” tasavertaiseksi kumppaniksi neuvottelupöytänsä 1970-luvun alussa. Myös kansalaisdemokratiaa ajavien kansalaisliikkeiden nousu ja koulu-uudistuksen vasemmistojohtoisuus tuovat säröjä kokoomuksen hegemoniaan, jota Kekkonen kerrotaan pitäneen Helsingin rasiitteena. Porvarillinen johtamistapa sai uusia haastajia keskustan ja vihreiden rynnistäessä pääkaupungin kunnallispolitiikkaan 1980-luvulla.

Teoksen kriittisimpiin kohtiin kuuluu ansiokas, joskin lyhyt pohdinta siitä, miten poli-

tiikan naisistuminen 1990-luvulla olisi merkitsevän merkityksen vähenemisestä. Valta on siirtynyt uusiin sisäpiireihin ja verkostoihin, joihin naiset harvoin kuuluvat. Tervettä tuuletusta asuntopolitiikan käänteistä on myös kirjassa siteerattu kaupunginjohtaja Ilaskiven ja Tuomiojan sanavaihto. Ilaskiven Helsinki-utopiassa Pohjoisen Hesperiankadun pään viheralue oli varattu amfimaaisesti rakennetulle asuinalueelle. Tuomioja paheksui Ilaskiven elitismia ja totesi, että Helsingin ei tule ratkaista hyvätuloisten asunto-ongelmaa. Molemmilla oli huoli veronmaksajien karkaamisesta naapurikuntiin, keinot tilanteen muuttamiseen vain erosivat.

Kirjassa tulee hyvin esille aluepolitiikan merkitys Helsingin kaupungin kehitykseen. 1950-luvun lopulla katsottiin, että asutus ja toiminta oli saatava tasaisemmin jakautumaan valtakunnan piiriin. Kiinnostavaa on, että tuolloin Helsinki-keskeisyys nähtiin kansakunnan heikkoutena. Nyt kun maan tasaista asuttamista ei pidetä enää tarpeellisena, väestön keskittyminen muutamaani ”tietokeskittymiin” nähdään voimavaraksi.

Virkamiehet kulttuurin vaalijana

Teoksessa käsitellään huolellisesti Helsingin kaupungin tai kansallisen tason merkkitapahtumat. Kaupungin 400-vuotisjuhlat, olympialaiset, valtiotvierailut ja erilaiset kulttuuritapahtumat luovat kuvaa Helsingistä kiinnostavana matkailukaupunkina. Virkamiesten tärkeä rooli tietynlaisen kulttuuriperinnön vaalimisessa teknologioiden ja talouden hallitsemassa maailmassa kulminoituu oivallisesti kaupunginjohtaja Auran puheessa vuodelta 1964: ”Meidän aikamme tarvitaan kulttuurielämän kehittämistä ja syventämistä koneellistumisen ja teknillistymisen vastapainoksi, jotta ihminen oppisi asettamaan henkiset ja aineelliset arvot oikeaan järjestykseen.” Helsinki omaksuikin 1970-luvun vaihteesta lähtien mensenaattiroolin. Jokainen uusi kaupungin rakennuttama toimitalo koristeltiin taideteoksella.

Leijonanosan kirjasta kirjoittanut Laura Kolbe osoittaa tässäkin teoksessa vahvuutensa peilata laajempia yhteiskunnallisia ilmiöitä paikallisen näkökulman kautta. Lokaali linkki muuttuvan maailman tarkasteluun tekee ne ymmärrettävämmäksi ja on siksi tärkeä poh-

dittaessa virallisten paikallishistorioiden merkitystä menneisyyden ymmärtämisessä. Vaikka helsinkiläisen kunnallispolitiikan näkökulma on tavallisen kaupunkilaisen tasolta katsottuna etäinen, on teoksen tarjoama näkökulma modernisoitumisen mukanaan tuomiin muutoksiin kapeudesta huolimatta välillä hyvin terävä. Teos on myös oiva näyttö tunnollisesta ja laaja-alaisesta arkistotyöstä. Siitä suotakoon kaikki kunnia sen tekijöille.

Vuosituhatosen vaihteen Helsinkiä tarkastellessaan välillä monisärmäisempääkin kuvaa kaupungista väläytellyt kirja sortuu matkailu- ja yritysmainosten menestysstrategia -liturgiaan. Kaupungista annetaan kuva kansainvälisenä, monikulttuurisena ja innovatiivisena tietokeskittymänä, joka on valmis astumaan eurooppalaisen metropolin rooliin. Heikki Helin tosin kiittää omassa taloutta käsittelevässä osassaan yrityskielen termien tuloa kuntien organisaatioiden nimiinkin "kulloinkin muodissa olevan johtamisopin" seuraukseksi. Oiva kohta on myös Helinin pohdinta suunnitelmatalouden sopimattomuudesta kunnallistalouteen. Tarkkaan ohjeistukseen liittyvä moninkertainen asiakirjojen edestakaisin lähettely eri hallinto-organisaatioiden välillä oli turhaa hallintobyrokratiaa. Sen johdosta kaikki muukin toiminta leimautui helposti tehottomaksi ja byrokraattiseksi.

Mikään poliittisten sisäpiirikähmintöjen tai hyvä veli -verkostojen paljastuskirja teos ei ole. Kirja on Helsingin viralliseen kaupunkikuvaan sopivaa virkamieshistoriaa. Lukuisat liikuttavat mustavalkokuvat tunnollisen näköisistä virkamiehistä työpöytänsä takana luovat kuvaa kaupunkihallinnosta rehellisten virkamiesten valtakuntana. Metrosotkuistakin selvittiin puhtain paperein. Kunnallispolitiikan päätöksentekokulttuuri näyttäytyy kokoomusvetoisuudessaan melko harmonisena. Poliittista turbulenssia aikoinaan nostattaneet kysymykset hoidettiin lautakunnissa ilman suurta draamaa. Mahdolliset myöhemmin myönnetty virheet, kuten Pasilan "kivikautinen betonisuus kansineen" tai vanhojen rakennusten purkuvimma näyttäytyvät tutkimuksessa ajan hengen ilmentyminä, joiden imussa ei olisi voinut valita toisin.

Ajan hengen merkitys näyttäytyy läpi koko Kolben osuuden vahvana selitysmallina kunkin päättäjäsukupolven tekemille ratkaisuille.

Mahdolliset muut motiivit tai esimerkiksi taloudelliseen vallankäyttöön liittyvät pohdinat eivät tässä teoksessa saa sijaa. Sama ajan henki on motivoinut myös kirjan jaottelua kronologisesti kaupunginjohtajien hallintokausien mukaan. Kolbe perustelee elitistiseksi myöntämänsä jaottelua sillä, että "sen kautta on haettu yleisemmin kunkin päättäjäsukupolven ideologisia tunnuksia." (s. 507) Hallintokausien mukainen jaottelu yhdistettynä tulkintaan päättäjistä aikansa ideoiden edustajana on omituinen sekoitus suurmieshistoriaa ja päätöksentekijöiden muiden motiivien sivuuttamista *zeitgeistin* kaikenkattavalla selitysvoimaisuudella. Lähestymistapa sopii siististi maamme poliittiseen kulttuuriin, jossa suurmiehet ovat näkyvästi esillä ilman todellista poliittista vastuuta.

Pahimmillaan kirjasta henkii rivienvälistä suitsutusta sille, että Helsinki pärjäsi niin hyvin kaiken kuohunnan keskellä. Tuntuu välillä jopa siltä, että Neuvostoliittoon rähmällään olo ei juuri tuntunut Helsingissä asti. Kokoomuslaisella lautalla turvallisesti kellunut kaupunki kulki omaa kansallista tietään. Vuosikymmenen takaisesta lamastakin nousiin melko pienin kolhuin kohti yhdentyvää Eurooppaa. Terävyys, millä Kolbe välillä käsittelee 1960- ja 70-lukujen kaupunkikulttuurin murrosvaiheen ongelmia ei ole yltänyt välittömään lähihistoriaan. 1990-luvulla tapahtunut tuloerojen kasvu ja sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmat eivät näy kirjan sivuilla. Lieneekö taustalla historioitsijoiden vanha varovaisuus olla ottamatta kantaa liian lähellä oleviin tapahtumiin. Tässä tapauksessa valinta luo valheellisen kuvan onnellisesta lopusta, joka ei kaikkien yhteiskuntaryhmien kohdalla toteutunut Helsingissäkään.

Ehkä "oikeus" näinkin avoimesti elitistisen ja julkis-virallisen Helsingin historian kirjoittamiseen on lunastettu kahden edellisen osan julkaisemisella. Niissä pääsi marginaalien silanalusten asukienkin ääni kuuluville. Monista ansioistaan huolimatta suurmieshistorian painolasti heittää varjonsa tämän teoksen ylle. Se ei ainakaan edistä kunnallispolitiikasta jo vieraantuneiden lukijoiden halukkuutta tutustua sen historiaan.

Kirjoittaja valmistelee Helsingin yliopiston historian laitoksella väitöskirjaa ympäristömelusta.